

KALEVI AHO

SYMPHONY No. 12 *'LUOSTO'*

CHAMBER ORCHESTRA OF LAPLAND
LAHTI SYMPHONY ORCHESTRA
JOHN STORGÅRDS

AHO, KALEVI (b. 1949)

SYMPHONY No. 12 (LUOSTO SYMPHONY) (2002–03) *(Fennica Gehman)* 48'22

1	I. Šamaanit (The Shamans)	13'16
2	II. Kaamos ja keskikesä (Winter Darkness and Midsummer)	14'00
3	III. Laulu tunturissa (Song in the Fells)	9'36
4	IV. Myrsky tunturissa (Storm in the Fells)	11'06

TT: 48'56

TAINA PIIRA *soprano* • AKI ALAMIKKOTERVO *tenor*

HANNU LEHTONEN *saxophone*

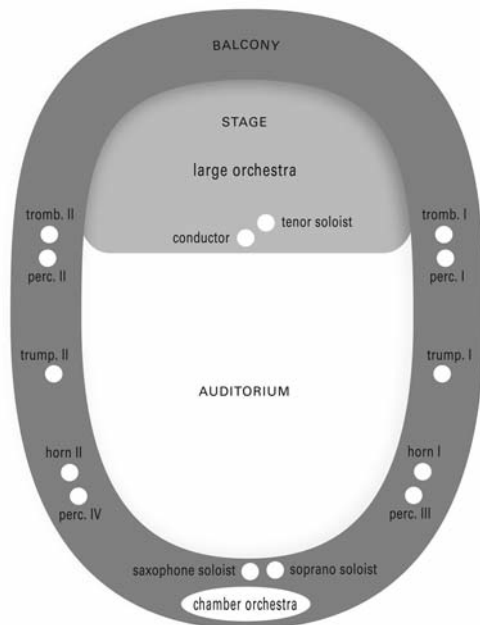
LAHTI SYMPHONY ORCHESTRA

CHAMBER ORCHESTRA OF LAPLAND

JOHN STORGÅRDS *conductor*

In accordance with the composer's wishes, this monolith of a symphony is allowed to stand alone, despite its playing time of just under 50 minutes. Its many-dimensional character – along with the huge forces involved – make it into a unique music and audio experience which renders any additional work meaningless in the context of a single SACD.

Remarks on the Recording

Seeing the huge score of this work, it was immediately obvious that even though it was composed for an outdoor ‘surround performance’, it was also ideally suited for an indoor surround recording.

Kalevi Aho employs two orchestras – one large symphony orchestra and one chamber orchestra – facing each other across a fair distance and at different levels. The score also calls for six ‘off-stage stations’ consisting of various more or less exotic percussion instruments and brass players, which we positioned dotted around the balconies of the Sibelius Hall in Lahti. These features make for a very real surround experience. It does work in stereo too – but the multitude of happenings will only be heard to full effect in 5.0 surround mode.

Ingo Petry, recording producer

Kalevi Aho

Kalevi Aho, one of Finland's foremost contemporary composers, was born in Forssa in southern Finland on 9th March 1949. He commenced violin studies in his home town at the age of ten, and his first compositions also date from this time. When he went to university (1968) Aho studied the violin and composition at the Sibelius Academy in Helsinki; his composition teacher was Einojuhani Rautavaara. After graduating as a composer (1971) Aho continued his studies in Berlin (1971-72) as a pupil of Boris Blacher at the Staatliche Hochschule für Musik und darstellende Kunst. From 1974 until 1988 he was a lecturer in musicology at Helsinki University, and from 1988 until 1993 he was a professor of composition at the Sibelius Academy. Since the autumn of 1993 he has worked in Helsinki as a freelance composer, and in 1994 he was awarded a fifteen-year grant from the Finnish state.

The central focus of Aho's work consists of large-scale orchestral, chamber and vocal works: his output includes four operas (*Avain* [*The Key*; 1977-78], *Hyönteiselämä* [*Insect Life*; 1985-87], *Salaisuuksien kirja* [*The Book of Secrets*; 1998] and *Ennen kuin me kaikki olemme hukkuneet* [*Before we are all Drowned*; 1995/99]), fourteen symphonies (1969-2007), three chamber symphonies for string orchestra, thirteen concertos, other orchestral and vocal music and a large amount of music for chamber ensembles and solo instruments.

He has also made a number of arrangements and orchestrations of works by other composers. The most important of these is the completion of Uuno Klami's unfinished ballet *Pyörteitä* (*Whirls*): Aho has orchestrated the ballet's first act and composed the missing third act, with the concert title of *Symphonic Dances*. Since 1992 Aho has been composer-in-residence of the Lahti Symphony Orchestra.

In Finland Aho has also gained a reputation as an assiduous writer on music. His literary output currently runs to more than 500 essays, presentations, columns and other writings. He has occupied a number of important positions in Finnish cultural life, and has been awarded many international and Finnish prizes for his production.

Symphony No. 12 (*Luosto Symphony*)

My *Symphony No. 12 (Luosto Symphony)* is an exceptional work in my symphonic output as it is spatial music, composed for the natural outdoor acoustic of the slopes of the Luosto mountain in the Sodankylä district of Finnish Lapland. Luosto's 'concert hall', one of the most beautiful in the world and formed over millions of years, has views that in good weather extend for more than 60 miles.

The idea of an orchestral work to be performed on the Luosto slopes did not originally come from me, but arose instead from a meeting between Martti Pura, mayor of Sodankylä, and the director of programmes for YLE 1 radio, Olli Alho, in the newly completed Luosto hotel. They began to conceive a plan according to which the Finnish Radio Symphony Orchestra would come and give a concert somewhere on Luosto; Pura suggested that the orchestra should give this concert in the natural acoustic at the foot of the mountain.

Such a concert called for a new work, and a little later in the winter of 2000 Pura contacted me and asked whether I would be interested in composing an orchestral work for the Finnish Radio Symphony Orchestra, to be performed on the mountain. The idea seemed so eccentric that I agreed without further ado. In April 2000 I first went to see the performance venue that Pura had suggested – but, because there was still so much snow in Luosto, I was still unable to judge its acoustical qualities.

In September 2000 I made my next trip to Luosto, taking with me several musicians from Sodankylä who played a selection of instruments, from the recorder to the trumpet, from various places on the slopes. The acoustic of the performance venue surpassed my expectations. Even the sound of the recorder carried very well, and the acoustic also had some reverberation even though it was a bare hillside. The performance venue is close to the tree line and, because the terrain is full of boulders, the rocks scatter the sound in various directions and cause echoes.

At this stage my intention was still to write a work just for the Finnish Radio Symphony Orchestra. I thought for a while about positioning the orchestra on the

slope and the audience on the level ground below, but another option came to seem more natural: that the orchestra should play on the level ground and the audience should sit on the slope, admiring the vast vistas that open up to the east.

On my return journey on the night train from Rovaniemi to Helsinki in September 2000 I was already planning the work's basic four-movement structure.

A little later, news of the plan for the Luosto work reached the Chamber Orchestra of Lapland and, when the conductor John Storgårds (artistic director of the Chamber Orchestra of Lapland) was engaged for the concert, he immediately suggested that the Chamber Orchestra of Lapland should also participate in the work's première. And so the scope of the original plan was widened.

Not wishing to mix the orchestras together, but rather to keep them separate, I made the decision that the chamber orchestra should play on a hill, some 200 feet higher than the symphony orchestra. In addition, ten players were extracted from the main orchestra to play on the hillside around and behind the audience. The musicians who were furthest away – two trumpeters – were playing at a distance of almost 300 feet away from the conductor, on the hillside above the chamber orchestra. Right from the start it was also clear that I would also be using two vocal soloists in the work.

At the same time I decided to compose the work in such a way that it would also be performable elsewhere, rather than at just one location in the entire world. Other possible performance venues included (for instance) concert halls and churches that had side and rear balconies. In Finland, the work has subsequently been performed in the Tampere Hall and also in the Sibelius Hall in Lahti, where this recording was made.

I managed to begin serious work on the *Luosto Symphony* in September 2002, and it was finished in February 2003. Parts of the symphony (the end of the third movement and beginning of the fourth) were composed at the turn of the year 2002–03 during a bitterly cold spell (some days lower than -30°C) in the solitude of a cottage

at the foot of Orresokka, the mountain next to Luosto. My only company during this ten-day composing period was a pair of Siberian jays searching for breadcrumbs on the balcony rails of the cottage. During the entire process of composition I kept in front of me a topographical map of Sodankylä on which I had marked an outline of the positions of the orchestras and the musicians on the fellside.

The *Luosto Symphony* has four movements that drew their primary inspiration from the natural surroundings and traditions of Lapland. The first movement (*The Shamans*) is dominated by hypnotic Shaman drumming. In the second movement (*Winter Darkness and Midsummer*) the music's tones range from darkness (the polar night), by way of the hugely bright late-winter, to a warm light that never ends (midsummer). In the third movement we hear the soprano and tenor singing a song of the hills; songful saxophone solos are combined with the singers' vocalise. The work reaches its climax in the fourth movement with a furious mountain storm.

A performance of the symphony requires numerous special percussion instruments. These include large Shaman drums, for which purpose I originally intended to use massive, barrel-shaped Japanese *o-daiko* drums. Because it would have been very expensive to bring in a number of *o-daiko* drums, however, all performances to date have used bass drums to represent the Shaman drums. Among the other instruments heard in the work are Orthodox church bells, wind machines, spring drums, rainsticks and ocean drum.

Another aspect of the work's 'ecological idea' is that the instruments are not amplified electrically, even though the distances between the more remotely located musicians and the audience are considerable. When composing the piece I also took into account that the performance might take place in windy weather, and in a way the murmuring of the wind is built into the work's acoustical background noise.

In addition, while writing the work I had to take into account that, because of the time lag between the sounds of the distant musicians and the others, the piece should not contain fast passages that needed to sound perfectly together. Especially in the

first movement, the chamber orchestra functions as an echo of the large orchestra – the powerful sounds of the main orchestra remain audible, more quietly, higher up on the mountain. Later the chamber orchestra also makes an independent contribution. Moreover the sounds move from top to bottom, from behind the audience to in front of them, or from one side to the other. The sounds of drumming and of the brass players on the hillside revolve clockwise or anticlockwise around the audience.

All in all, this work is my largest-scale symphony in terms both of the forces it requires (a performance requires some 120 musicians) and of duration (around fifty minutes). Alongside the orchestra work *Pergamon* (1990) it is the purest example of spatial music that I have composed.

The work's first performance took place on the Luosto slopes on 16th August 2003; John Storgårds conducted the Finnish Radio Symphony Orchestra and the Chamber Orchestra of Lapland. In Lapland the première was regarded as a major event, and in January 2004 the composition was awarded the 'Vuoden valopilkku 2003' ('Bright Spot of the Year 2003') prize by Finnish television. The work's première also provided the impetus for a whole new Finnish music festival, the annual LuostoClassic festival which takes place just before the middle of August. This festival has the aim of performing the *Luosto Symphony* every few years, always with different orchestras.

© *Kalevi Aho* 2008

The soprano **Taina Piira** began her singing studies in 1981, continuing at the Sibelius Academy as a pupil of Jaakko Ryhänen and graduating in 1997. She has also participated in numerous masterclasses. In 1999 she made her successful début at the Finnish National Opera, where she was a soloist (2000–03) before joining the Frankfurt Opera as a soloist for two years. Taina Piira now works as a freelance singer in recitals, church concerts, operetta and opera. She appears regularly on radio and TV and as a soloist with Finnish orchestras, and also enjoys a successful international career.

Aki Alamikkotervo, tenor, studied at the Oulu conservatory and also at the Finnish National Opera Studio and in Italy under Paolo Silveri, winning third prize in the Timo Mustakallio Competition in 1989. Alamikkotervo made his début in 1993 and was named as Opera Soloist of the Year in 1997. Aki Alamikkotervo has appeared at the Savonlinna Opera Festival since 1997, and has been a soloist with the Finnish National Opera since 1999. He also regularly performs solo roles in oratorios and passions.

The **Lahti Symphony Orchestra** (Sinfonia Lahti) has, under the direction of Osmo Vänskä (principal conductor 1988–2008), developed into one of the most notable in Europe. Artistic adviser from the autumn of 2008 onwards is Jukka-Pekka Saraste. Since 2000 the orchestra has been based at the wooden Sibelius Hall (with internationally renowned acoustics by Artec Consultants from New York). The orchestra has undertaken many outstanding recording projects for BIS, winning two *Gramophone* Awards, the Grand Prix du Disque from the Académie Charles Cros, two Cannes Classical Awards and a Midem Classical Award. The orchestra has gained two platinum discs and several gold discs, for example for its recordings of the original version of Sibelius's *Violin Concerto* (1992) and 'Finnish Hymns' (2001). The orchestra has played at numerous music festivals, including the BBC Proms in London and the

White Nights festival in St Petersburg. The orchestra has performed in Amsterdam, at the Musikverein in Vienna and at the Philharmonie in Berlin, and has also toured in Spain, Japan, Germany, the USA and China. In 2003, Japanese music critics voted the orchestra's performance of Sibelius's *Kullervo* as Japan's best classical concert of the year. Each September the Lahti Symphony Orchestra organizes an International Sibelius Festival at the Sibelius Hall.

The **Chamber Orchestra of Lapland** was founded in 1972. Since the autumn of 1996 its artistic director has been John Storgårds. The most northerly professional orchestra in the European Union, the Chamber Orchestra of Lapland is a regional orchestra based in the town of Rovaniemi and giving performances both in the province of Lapland and all over the arctic region and Finland. It is frequently invited to festivals such as the Tampere Biennale, Viitasaari Time of Music, Kaustinen Chamber Music Week, North Norway Festival, Korsholm Music Festival and, of course, the LuostoClassic event, where it is a regular attraction. It has also appeared in the Classics Series of the Helsinki Philharmonic Orchestra. It has given the first performance in Finland of works by internationally known composers of all eras and by many leading contemporary composers. The Finnish Broadcasting Company (YLE) TV 1 named the orchestra and John Storgårds 'Bright Spot of the Year' in 1998 and the Arts Council of Lapland awarded the orchestra the regional arts prize for Lapland in 2000. The orchestra was again awarded the 'Bright Spot of the Year' prize in 2003 for the première performance of the Aho's *Luosto Symphony* in partnership with the Finnish Radio Symphony Orchestra.

One of the most versatile and respected Finnish musicians of his generation, **John Storgårds** is chief conductor of the Helsinki Philharmonic Orchestra from the 2008–09 season, as well as continuing his role as artistic director of the Chamber Orchestra of Lapland, a post he has held since 1996. In 2000, John Storgårds re-

ceived the culture prize of the City of Rovaniemi and Rovaniemi Rural District for his work on behalf of the Chamber Orchestra of Lapland. He studied conducting with Jorma Panula and Eri Klas, and was awarded the Finnish State Prize for Music in 2002. Orchestras with which Storgårds is a regular guest include the BBC Symphony Orchestra (following his BBC Proms début in 2005), Gothenburg Symphony Orchestra, the Finnish and Swedish Radio Symphony Orchestras, Royal Stockholm Philharmonic Orchestra, Danish National Symphony Orchestra, Orchestra Nazionale della RAI Torino, MDR Leipzig Orchestra and the Ensemble Intercontemporain. Further afield, Storgårds conducts in Australia, New Zealand, Japan and the USA. Also an active violinist, Storgårds has recorded extensively as a soloist, chamber musician and conductor; his recordings have earned numerous press accolades and awards.

Kalevi Aho

Suomen huomattavimpiin nykysäveltäjiin kuuluva Kalevi Aho syntyi Forssassa 9.3. 1949. Hän alkoi opiskella viulunsoittoa kotipaikkakunnallaan 10-vuotiaana, ja samaan aikaan syntyivät jo hänen ensimmäiset sävellyksensä. Tultuaan ylioppilaaksi (1968) Aho ryhtyi opiskelemaan viulunsoittoa ja sävellystä Sibelius-Akatemiassa. Hänen sävellyksenopettajansa oli Einojuhani Rautavaara. Sävellyksdiplominsa (1971) jälkeen Aho jatkoi opintojaan Berliinissä 1971-72 Boris Blacherin johdolla (Staatliche Hochschule für Musik und darstellende Kunst). Vuosina 1974-88 hän oli Helsingin yliopiston musiikkitieteen lehtorina ja 1988-93 hän toimi Sibelius-Akatemian vs. sävellyksen professorina. Syksystä 1993 hän on työskennellyt Helsingissä vapaana taiteilijana Suomen valtion myöntämän 15-vuotisen apurahan turvin.

Ahon tuotannon keskeinen osa muodostuu laajoista orkesteri-, kamarimusiikki- ja vokaaliteoksista: hänen tuotantoonsa kuuluu neljä oopperaa (*Avain* [1977-78], *Hyönteiselämää* [1985-87], *Salaisuuksien kirja* [1998] ja *Ennen kuin me kaikki olemme hukkuneet* [1995/1999]), 14 sinfoniaa (1969-2007), kolme kamarisinfoniaa jousiorkesterille, 13 konserttoa, muuta orkesteri- ja vokaalimusiikkia sekä runsaasti kamari- ja soolosoitinmusiikkia. Hän on tehnyt myös lukuisia sovituksia ja orkestrointeja muiden säveltäjien teoksista. Tärkein näistä on Uuno Klamin keskeneräisen baletin *Pyörteitä* täydentäminen – Aho on orkestroinut baletin ensimmäisen näytöksen ja säveltänyt siihen puuttuvan kolmannen näytöksen, jonka otsikkona konserttikantaesityksessä oli *Sinfonia tansseja*. Vuodesta 1992 Aho on toiminut Sinfonia Lahden nimikkosäveltäjänä.

Aho on tullut tunnetuksi myös ahkerana musiikkikirjoittajana ja kolumnistina. Kaiken kaikkiaan Ahon kirjalliseen tuotantoon kuuluu tällä hetkellä yli 500 esseetä, esitelmää, kolumnia ja muuta kirjoitusta. Kalevi Aholla on toiminut monissa suomalaisen kulttuurielämän tärkeissä tehtävissä. Hän on saanut tuotannostaan monia suomalaisia ja kansainvälisiä palkintoja.

Sinfonia nro 12 (*Luosto-sinfonia*)

12. sinfoniani (Luosto-sinfonia) on poikkeuksellinen teos sinfoniakirjallisuudessa, sillä teos on tilamusiikkia, joka on sävelletty luonnonakustiikkaan Luostotunturin rinteelle, joka sijaitsee Suomen Lapissa, Sodankylän kunnassa. Luoston vuosimiljoonien aikana syntyneessä maailman kauneimmassa konserttisalissa on hyvällä säällä näkymää yli 100 kilometrin päähän.

Idea Luoston rinteellä esitettävästä orkesteriteoksesta ei ollut alun perin omani, vaan ajatus syntyi talvella 2000 Sodankylän kunnanjohtajan Martti Puran ja radiojohtaja Olli Alhon tavatessa toisensa vastavalmistuneessa Luosto-hotellissa. He alkoivat ideoida sitä, että Radio-orkesterin pitäisi tulla konsertoimaan joskus Luostolle, jolloin Pura ehdotti, että orkesteri voisi pitää tämän konsertin luonnonakustiikassa tunturin juurella. Tällaiseen konserttiin piti saada myös uusi sävellys, ja vähän myöhemmin talvella 2000 Pura otti minuun yhteyttä ja kysyi, kiinnostaisiko minua säveltää tunturissa esitettävä orkesteriteos RSO:lle. Ajatus tuntui niin eksentriseltä, että suostuin ilman muuta. Huhtikuussa 2000 kävin ensimmäisen kerran katsomassa Puran ehdottamaa esityspaikkaa, mutta koska Luostolla oli vielä paljon lunta, akustisia kokeita ei paikalla vielä voinut tehdä.

Syyskuussa 2000 kävin Luostolla seuraavan kerran ja mukana oli myös pari sodankyläläistä soittajaa, jotka soittivat eri kohdilla rinnettä useita instrumentteja nokkahuilusta trumpettiin. Esityspaikan akustiikka ylitti odotukseni. Jopa nokkahuilu kantautui siellä hyvin, ja akustiikassa oli myös jälkikaikua, vaikka kyseessä oli suora tunturin rinne. Esityspaikka sijaitsee lähes puurajalla, ja koska ympäristössä on paljon rakkakivikkoa, kivet sirottelevat ääntä eri puolille ja aiheuttavat kaiut.

Vielä tässä vaiheessa tarkoitukseni oli säveltää teos pelkästään Radio-orkesterille. Pohdin jonkin aikaa sitä, sijoittaisinko orkesterin rinteeseen ja yleisön sen juurella olevalle tasanteelle, mutta sitten toinen vaihtoehto tuntui luontevammalta, orkesteri soittaisi tasanteella, ja yleisö istuisi rinteellä ihailen itään päin avautuvia huikeita maisemia.

Paluumatkalla yöjunalla Rovaniemeltä Helsinkiin syyskuussa 2000 suunnittelin jo teoksen neliosaisen peruskonseption.

Vähän myöhemmin tieto Luosto-teoksen säveltämishankkeesta kantautui Lapin kamariorkesterin tietoon, ja kun konsertin kapellimestariksi oli kiinnitetty Lapin kamariorkesterin taiteellinen johtaja John Storgårds, hän asetti suoranaiseksi ehdoksi sen, että myös Lapin kamariorkesterin pitäisi päästä osallistumaan tämän teoksen kantaesitykseen. Näin alkuperäinen suunnitelma laajeni entisestään.

En halunnut sekoittaa orkestereita keskenään, vaan pitää ne erillisinä, jolloin päädyin siihen ratkaisuun, että kamariorkesteri soittaisi rinteen töyräällä, 65-70 metriä radio-orkesteria ylempänä. Lisäksi pääorkesterista irrotettaisiin kymmenen muusikkoa, jotka soittaisivat tai rummuttaisivat rinteellä yleisön ympärillä ja takana. Kauimmaisiet muusikot, kaksi trumpetistia, soittavat peräti 90 metrin päässä kapellimestarista, kamariorkesterin yläpuolella rinteessä. Jo alusta pitäen oli ollut selvää sekin, että tulisin käyttämään teoksessa myös kahta laulusolistia.

Päätin laatia sävellyksen samalla sellaiseksi, että se voidaan esittää muuallakin kuin yhdessä ainoassa paikassa maailmassa. Mahdollisia muita esityspaikkoja ovat esimerkiksi sellaiset konserttitalit ja kirkot, joissa on sivu- ja takaparvet. Suomessa teos on esitetty myöhemmin myös Tampere-talossa ja Lahden Sibeliusallossa, jossa tämä levytyskin on tehty.

Pääsin aloittamaan *Luosto-sinfonian* varsinaisen sävellystyön syyskuussa 2002, ja teos valmistui helmikuussa 2003. Osan sinfoniasta (kolmannen osan lopun ja neljännen osan alun) sävelsin vuodenvaihteessa 2002-2003 kirpeässä pakkasessa (useana päivänä yli -30°) yksinäisessä mökissä Luoston naapuritunturin Orresokan juurella. Ainoana seuranaani kymmenpäiväisen sydäntalvisen sävellysrueaman aikana oli mökin kaiteelta leivänmuruja etsivä kuukkelipariskunta. Edessäni koko sävellystyön ajan oli myös Sodankylässä tehty paikan topografinen kartta, johon olin merkinnyt kaavailemani orkesterien ja tunturimuusikkojen sijainnit.

Luosto-sinfoniassa on neljä osaa, ja se on saanut keskeiset virikkeensä Lapin

luonnosta ja perinteestä. Ensimmäistä osaa (*Šamaanit*) valitsee hypnoottinen šamanistinen rummutus. Toisessa osassa (*Kaamos ja keskikesä*) musiikin sävyt vaihtuvat pimeydestä (kaamos) huikean kirkkaan kevättalven kautta lämpimään valoon, joka ei lainkaan lopu (keskikesä). Kolmannessa osassa kuullaan sopraanon ja tenorin laulu tunturissa; laulajien sanoitta esitettävään vokaliisiin liittyvät myös laululliset saksofonisoolot. Teos huipentuu neljännessä osassa raivoisaan myrskyyn tunturissa.

Sinfonian esitykseen tarvitaan monia erikoislyömäsoittimia. Näitä ovat suuri-kokoiset šamaanirummut, joiksi ajattelin aluksi massiivisia tynnyrimäisiä japanilaisia *o-daiko* –rumpuja. Koska useiden o-daikojen hankkiminen olisi tullut erittäin kalliiksi, šamaanirumpuina on kuultu tähänastisissa esityksissä isorumpuja. Lisäksi teoksessa kuullaan mm. ortodoksisia kelloja, tuulikonetta, spring drum –rumpuja, sadeputkia ja valtamierirumpuja.

Teoksen ”ekologiseen ideaan” kuuluu myös se, että siinä ei ääniä vahvisteta sähköisesti, vaikka etäisyydet kauimpana soittavien muusikkojen ja yleisön välillä ovat melkoiset. Sävellystyössä otin huomioon myös sen, että esityshetkenä voi puhalttaa tuuli, ja tuulen humina on erällä tavalla sisäänrakennettu teoksen akustiseksi taustahälyksi.

Lisäksi sävellystyössä oli huomioitava se, että äänen viiveen takia etäällä toisistaan olevilla muusikoilla ei voi olla sellaista samanaikaista nopeaa soitettavaa, jonka pitäisi soida täsmällisesti yhdessä. Erityisesti ensimmäisessä osassa kamariorkesteri toimii ikään kuin suuren orkesterin kaikkuna – pääorkesterin mahtavat soinnut jäävät soimaan hiljempaa ylempänä tunturissa. Myöhemmin kamariorkesterilla on myös itsenäistä sanottavaa. Ääniä kierrätetään lisäksi ylhäältä alas, yleisön takaa sen eteen tai sivulta toiselle. Väliin rummutus ja tunturissa soittavien vaskien äänet kiertävät myötä- tai vastapäivään yleisön ympäri.

Kaiken kaikkiaan tämä noin 50 minuuttia pitkä sävellys on kokoonpanonsa (esitys vaatii noin 120 muusikkoa) ja keustonsa puolesta suurisuuntaisin sinfoniani, ja se on myös *Pergamon*-orkesteriteokseni (1990) ohella puhtainta tilamusiikkia, jota olen luonut.

Teoksen kantaesitys tapahtui Luostotunturin rinteella 16.8.2003, Radion sinfonia-orkesteria ja Lapin kamariorkesteria johti John Storgårds. Kantaesityksestä muodostui Lapissa suuri tapahtuma, ja tammikuussa 2004 sävellykselle myönnettiin Suomen television Vuoden valopilkku 2003 –palkinto. Teoksen kantaesityksen ympärille rakennettiin samalla kokonainen uusi suomalainen musiikkifestivaali, vähän ennen elokuun puoliväliä pidettävä jokavuotinen LuostoClassic –festivaali. LuostoClassic –festivaalilla on tarkoitus esittää *Luosto-sinfoniaa* jatkuvasti aina muutaman vuoden välein, eri orkesterien toimesta.

© *Kalevi Aho 2008*

Sopraano **Taina Piira** aloitti laulunopiskelun vuonna 1981. Hän jatkoi opintojaan Sibelius-Akatemiassa Jaakko Ryhäsen oppilaana ja suoritti diplomitutkintonsa vuonna 1997. Piira on opiskellut myös lukuisilla mestarikursseilla. Vuonna 1999 Taina Piira debytoi menestyksellisesti Suomen Kansallisoopperassa, ja huhtikuusta 2000 syksyyn 2003 saakka hän oli kiinnitettynä Kansallisoopperan solistikuntaan. Syksystä 2003 lähtien hän oli kiinnitettynä Frankfurtin oopperan solistikuntaan kahden vuoden ajan. Nykyään Taina Piira työskentelee freelance-laulajana. Häntä on kuultu useissa lied-, kirkko-, operetti- ja oopperakonserteissa, TV- ja radio-ohjelmissa sekä suomalaisten orkesterien solistina. Hän on esiintynyt paljon myös ulkomailla.

Aki Alamikkotervo on suorittanut laulunopettajalinjan jatkotutkinnon Oulun konservatoriossa. Lisäksi hän on opiskellut Kansallisoopperan oopperastudiossa sekä Italiassa Paolo Silverin johdolla. Ensikonserttinsa hän piti vuonna 1993. Vuonna 1989 Alamikkotervo voitti kolmannen palkinnon Timo Mustakallio –kilpailussa, ja Vuoden oopperasolistiksi hänet valittiin 1997. Aki Alamikkotervo on kuulunut Suomen Kansallisoopperan solistikuntaan vuodesta 1999 lähtien. Savonlinnan Ooppera-

juhlilla hän on vieraillut vuodesta 1997 lähtien, ja oopperaroolien lisäksi Alamikkotervo esiintyy säännöllisesti oratorioiden ja passioiden tenorisolistina.

Sinfonia Lahti on yhdessä Osmo Vänskän (ylikapellimestari 1988-2008) kanssa kehittynyt yhdeksi Euroopan merkittävistä orkestereista. Orkesterin taiteellisena neuvonantajana syksystä 2008 lähtien aloittaa Jukka-Pekka Saraste. Vuodesta 2000 lähtien orkesterin koti on ollut puinen Sibeliustalo, jonka pääsalin kansainvälisesti kiitetyn akustiikan on suunnitellut Artec Consultants Inc, New York. Orkesteri on tehnyt BIS-levymerkille monia menestyksekkäitä levytyksiä, joista se on saanut useita kansainvälisiä levypalkintoja (mm. Grand Prix du Disque 1993, *Gramophone* Award 1991 ja 1996, Cannes Classical Award 1997 ja 2001 sekä Midem Classical Award 2006). Orkesteri on saanut levytyksistään myös kaksi platinalevyä ja useita kultalevyjä, mm. Sibeliuksen *viulukonserton* alkuperäisversion sisältävästä levystään (1992). Orkesteri on esiintynyt lukuisilla musiikkifestivaaleilla, mainittakoon BBC Proms Lontoossa ja Valkeat yöt –festivaali Pietarissa. Orkesteri on esiintynyt myös mm. Amsterdamin Concertgebouw'ssa, Wienin Musikvereinissa ja Berliinin filharmoniassa, ja lisäksi se on tehnyt konserttivialueita mm. Espanjaan, Japaniin, Saksaan, Yhdysvaltoihin ja Kiinaan. Japanilaiset kriitikot valitsivat Tokiossa esitetyn Sibeliuksen *Kullervon* vuoden 2003 parhaaksi klassisen musiikin esitykseksi Japanissa. Sinfonia Lahti järjestää Sibeliustalossa joka vuosi syyskuussa kansainvälisen Sibelius-festivaalin.

Lapin kamariorkesteri perustettiin vuonna 1972. Sen taiteellisena johtajana on syksystä 1996 lähtien ollut kapellimestari John Storgårds. Lapin kamariorkesteri on Suomen ja koko EU-alueen pohjoisin ammattikamariorkesteri. Rovaniemellä kotipaikanaan pitävä orkesteri on alueorkesteri, joka esiintyy niin Lapin läänissä kuin koko Pohjoiskalotilla ja ympäri Suomea. Orkesteri on kysytty vierailija eri festivaaleilla, se on konserttoinut mm. Tampere Biennalessa, Viitasaaren Musiikin aika –festivaaleilla, Kaustisen kamarimusiikkiviikolla, Pohjois-Norjan juhla viikoilla ja Kors-

holman musiikkijuhlilla sekä säännöllisesti LuostoClassic –tapahtumassa. Orkesteri on vieraillut myös Helsingin kaupunginorkesterin klassikkosarjassa. Orkesterin profiiliin kuuluu jatkuvat Suomen ensiesitykset kaikkien aikakausien kansainvälisten säveltäjien teoksista ja se on kantaesittänyt useiden merkittävien säveltäjien teoksia. TV 1 myönsi Lapin kamariorkesterille ja kapellimestari John Storgårdsille Vuoden Valopilkku 1998 –kunniakirjan. Lapin taidetoimikunta antoi orkesterille vuonna 2000 läänin taidepalkinnon. Kapellimestari John Storgårds sai Rovaniemen kaupungin ja maalaiskunnan yhteisen kulttuuripalkinnon vuonna 2000. TV 1 myönsi säveltäjä Kalevi Ahon *Luosto-sinfoniale* Vuoden valopilkku 2003 –palkinnon. *Luosto-sinfonian* kantaesittivät Luostotunturilla Lapin kamariorkesteri ja Radion sinfoniaorkesteri.

John Storgårds opiskeli viulunsoittoa, sävellystä ja orkesterinjohtoa Sibelius-Akatemiassa ja ulkomailla. Syksyllä 2008 hän aloittaa työnsä Helsingin Kaupunginorkesterin ylikapellimestarina, jatkaen edelleen Lapin Kamariorkesterin taiteellisena johtajana (1996 lähtien) ja Tampere Filharmonian ylikapellimestarina (syksyyn 2009 saakka). Näitä tehtäviä ovat edeltäneet vakituiset kiinnitykset Ylioppilaskunnan Soittajien (1992-96), Oulun kaupunginorkesterin (1997-2000) ja Tapiola Sinfoniettan kanssa (2001-03). Edellämäinnittujen lisäksi hän on johtanut säännöllisesti vierailevana kapellimestarina parhaita kotimaisia orkestereita kuten Avanti!-kamariorkesteria. Storgårds on myös levyttänyt ahkerasti ennenmuuta omien, mutta myös muiden orkestereiden kanssa. Ulkomailla Storgårds johtaa säännöllisesti Yhdysvalloissa, Oseaniassa, Japanissa ja Euroopassa. Vakituista vierailuorkestereista mainittakoon BBC Symphony Orchestra (debyytti Lontoon Proms-konserttisarjassa 2005), Scottish Chamber Orchestra ja Torinon RAI:n orkesteri. Storgårds esiintyy ja levyttää myös viulusolistina ahkerasti. Tärkeä teos hänen ohjelmistossaan on ollut Kaija Saariahon viulukonsertto *Graal Théâtre*, jota hän on esittänyt muunmuassa Avanti!n ja Orchestre de Paris'n kanssa eri puolilla maailmaa. Storgårds sai säveltaiteen valtionpalkinnon vuonna 2002.

Kalevi Aho

Kalevi Aho, einer der bedeutendsten finnischen Komponisten der Gegenwart, wurde am 9. März 1949 in Forssa im Süden Finnlands geboren. Im Alter von zehn Jahren erhielt er Violinunterricht in seiner Heimatstadt; in diese Zeit fallen auch seine ersten Kompositionen. Ab 1968 studierte er Violine und Komposition an der Sibelius-Akademie in Helsinki; sein Kompositionslehrer war Einojuhani Rautavaara. Nach dem Abschluß (1971) setzte er seine Studien 1971/72 bei Boris Blacher an der Staatlichen Hochschule für Musik und darstellende Kunst in Berlin fort. Von 1974 bis 1988 war er Dozent für Musikwissenschaft an der Universität Helsinki, von 1988 bis 1993 Professor für Komposition an der Sibelius-Akademie. Seit dem Herbst 1993 arbeitet er als freischaffender Komponist in Helsinki; 1994 wurde ihm ein 15jähriges Stipendium von der finnischen Regierung zugesprochen.

Im Zentrum von Ahos Schaffen stehen großformatige Orchester-, Kammermusik- und Vokalwerke; er hat u.a. vier Opern komponiert (*Avain* [*Der Schlüssel*; 1977-78], *Hyönteiselämä* [*Aus dem Leben der Insekten*; 1985-87], *Salaisuuksien kirja* [*Das Buch der Geheimnisse*; 1998] und *Ennen kuin me kaikki olemme hukuneet* [*Bevor wir alle ertrunken sind*; 1995/1999]), 14 Symphonien (1969-2007), drei Kammersymphonien für Streichorchester, dreizehn Konzerte, weitere Orchester- und Vokalwerke sowie eine Vielzahl von Kompositionen für Kammerensembles und Soloinstrumente. Außerdem hat er eine Reihe von Werken anderer Komponisten bearbeitet und orchestriert. Hierzu zählen vor allem die Fertigstellung von Uuno Klamis unvollendetem Ballett *Pyörteitä* (*Wirbel*), bei dem Aho den ersten Akt orchestriert und den fehlenden dritten Akt neu komponiert hat (unter dem Konzert-Titel *Symphonische Tänze*). Seit 1992 ist Aho Composer-in-Residence des Lahti Symphony Orchestra.

Auch mit Schriften über Musik und als Kolumnist hat Aho sich einen Namen gemacht. Insgesamt hat er mehr als 500 Essays, Darstellungen, Kolumnen u.a. geschrieben. Kalevi Aho bekleidet eine Reihe wichtiger Ämter im finnischen Kultur-

leben. Für sein Schaffen hat er zahlreiche internationale und finnische Auszeichnungen erhalten.

Symphonie Nr. 12 (*Luosto-Symphonie*)

Die *Symphonie Nr. 12 (Luosto-Symphonie)* ist ein außergewöhnliches Werk in meinem symphonischen Schaffen, handelt es sich doch um Raummusik, komponiert für die natürliche Freiluftakustik der Hänge des Luosto-Bergs im Sodankylä-Distrikt in Lappland. Luostos „Konzertsaal“, einer der schönsten der ganzen Welt und im Lauf von Millionen Jahren entstanden, bietet bei gutem Wetter eine Aussicht von mehr als 100 Kilometer.

Die Idee, ein Orchesterwerk an den Hängen des Luosto aufzuführen, stammt nicht von mir, sondern entstand aufgrund einer Begegnung mit Martti Pura, dem Bürgermeister von Sodankylä und dem Radio-Manager Olli Alho im neu errichteten Luosto-Hotel. Sie entwarfen einen Plan, demzufolge das Finnische Radio-Symphonieorchester irgendwo auf dem Luosto ein Konzert geben solle; Pura schlug vor, das Konzert in der Naturakustik am Fuße des Berges stattfinden zu lassen.

Ein solches Konzert verlangte nach einem neuen Werk, und etwas später, im Winter 2000, nahm Pura mit mir Kontakt auf und fragte mich, ob ich Interesse daran hätte, ein Orchesterwerk für das Finnische Radio-Symphonieorchester zu schreiben, das auf einem Berg aufgeführt werden solle. Der Gedanke war so exzentrisch, daß ich ohne weitere Umstände zusagte. Im April 2000 sah ich mir den Aufführungsort, den Pura vorgeschlagen hatte, erstmals an; weil aber immer noch sehr viel Schnee auf dem Luosto lag, war es mir nicht möglich, seine akustischen Qualitäten zu beurteilen.

Im September 2000 machte ich mich erneut auf die Reise und nahm einige Musiker aus Sodankylä mit, die von verschiedenen Stellen des Berges aus einige ausgewählte Instrumente – von der Flöte bis zur Trompete – spielten. Die Akustik übertraf meine Erwartungen. Selbst der Klang der Blockflöte trug sehr weit, und es gab sogar

etwas Nachhall, obwohl es sich um einen kahlen Abhang handelte. Die Aufführungsstätte befindet sich nahe an der Baumgrenze, und da das Gelände voller Felsen ist, streut der Stein den Klang in etliche Richtungen und erzeugt Echos.

Zu jenem Zeitpunkt war es immer noch meine Absicht, ein Werk nur für das Finnische Radio-Symphonieorchester zu schreiben. Eine Weile spielte ich mit dem Gedanken, das Orchester auf dem Berghang zu plazieren und das Publikum auf Bodenhöhe, doch dann erschien mir eine andere Variante naheliegender: das Orchester auf Bodenhöhe und das Publikum auf dem Hang, von wo aus es die überwältigende Aussicht gen Osten genießen kann.

Während meiner Rückfahrt mit dem Nachtzug von Rovaniemi nach Helsinki im September 2000 entwarf ich bereits die viersätzigte Grundstruktur des Werks.

Etwas später hörte das Lappländische Kammerorchester von den Plänen für Luosto, und als der Dirigent John Storgårds – der Künstlerische Leiter des Lappländischen Kammerorchesters – für das Konzert engagiert wurde, schlug er sofort vor, auch sein Ensemble an der Uraufführung zu beteiligen. Und so wurde der Umriss des ursprünglichen Plans erweitert.

Weil ich die Orchester nicht vermischen, sondern lieber eigenständig halten wollte, entschloß ich mich, das Kammerorchester auf einem Hügel, etwa 65-70 Meter über dem Symphonieorchester, spielen zu lassen. Zehn Musiker aus dem Hauptorchester wurden auf die Hänge neben und hinter dem Publikum verteilt. Die am weitesten entfernten Musiker – zwei Trompeter – spielten in fast 90 Metern Entfernung vom Dirigenten, oberhalb des Kammerorchesters. Von Anfang an hatte ich zudem die Absicht, zwei Vokalsolisten einzusetzen.

Außerdem wollte ich die Komposition so anlegen, daß sie nicht nur an einem einzigen Ort auf der ganzen Welt, sondern auch anderswo gespielt werden könnte. Zu diesen anderen Orten gehören etwa Konzertsäle und Kirchen mit Seiten- und Hinterbalkonen. In Finnland ist das Werk in der Tampere-Halle und auch in der Sibelius-Halle in Lahti aufgeführt worden; in letzterem Saal ist diese Einspielung entstanden.

Ab September 2002 konnte ich mich nachhaltig der *Luosto-Symphonie* widmen; im Februar 2003 war sie fertig. Teile der Symphonie (der Schluß des dritten Satzes und der Anfang des vierten) sind während des Jahreswechsels 2002/03 in bitterlicher Kälte entstanden (an einigen Tagen zeigte das Thermometer unter -30°C), die ich in der Einsamkeit einer Hütte am Fuße des Orresokka, dem Luosto benachbarten Berg, verbrachte. Meine einzigen Gefährten in dieser zehntägigen Kompositionsphase waren zwei Unglückshäher, die das Balkongeländer der Hütte nach Brotkrumen absuchten. Während der gesamten Kompositionszeit hatte ich eine topographische Karte von Sodankylä vor mir, auf der ich die Position der Orchester und der Musiker auf dem Berg markiert hatte.

Die *Luosto-Symphonie* hat vier Sätze, die ihre primäre Anregung der Natur und den Traditionen Lapplands verdanken. Der erste Satz (*Die Schamanen*) wird geprägt vom hypnotischen Trommeln der Schamanen. Im zweiten Satz (*Winterliches Dunkel und Mittsommer*) reichen die musikalischen Farben von Dunkelheit (Polarnacht) über den ungemein hellen Nachwinter bis hin zu einem warmen Licht, das nie erlischt (Mittsommer). Im dritten Satz singen Sopran und Tenor ein Lied der Berge; kantable Saxophon-Soli verbinden sich mit den Vokalisieren der Sänger. Das Werk erreicht seinen Höhepunkt mit dem furiosen Bergunwetter des vierten Satzes.

Für eine Aufführung der Symphonie werden etliche außergewöhnliche Perkussionsinstrumente benötigt. Dazu gehören große Schamanentrommeln, als die ich ursprünglich die massiven, zylindrischen O-Daiko-Trommeln aus Japan vorgesehen hatte. Doch da es sehr teuer ist, mehrere dieser Trommeln zu beschaffen, wurden stattdessen bei allen bisherigen Aufführungen Baßtrommeln verwendet. Außerdem erklingen hier orthodoxe Kirchenglocken, Windmaschinen, Gewittertrommel, Regenstäbe und Meerestrommel.

Ein anderer Aspekt der „ökologischen Idee“ meines Werks ist, daß die Instrumente nicht elektrisch verstärkt werden, auch wenn die Distanzen zwischen den entfernter positionierten Musikern und dem Publikum beträchtlich sind. Beim Kompo-

nieren zog ich auch in Betracht, daß bei der Aufführung ungünstige Windverhältnisse herrschen könnten; in gewisser Weise ist das Murmeln des Windes in den akustischen Hintergrund des Werks hineingearbeitet.

Aufgrund der Schallverzögerungen der verschiedenen Klangquellen mußte ich ferner schnelle Passagen meiden, bei denen es auf vollkommene Übereinstimmung angekommen wäre. Insbesondere im ersten Satz fungiert das Kammerorchester als Echo des großen Orchesters – die mächtigen Klänge des Hauptorchesters sind den Berg hinauf in leiserer Gestalt weiterhin hörbar. Später beteiligt sich das Kammerorchester auch eigenständig. Darüber hinaus wandern die Klänge von oben nach unten, von hinten nach vorn sowie von einer Seite zur anderen. Die Klänge der Trommeln und der Blechbläser auf dem Berg umkreisen das Publikum mal im und mal gegen den Uhrzeigersinn.

Alles in allem ist dies meine großformatigste Symphonie sowohl hinsichtlich der Besetzungsstärke (rund 120 Musiker) als auch der Dauer (rund 50 Minuten). Neben dem Orchesterwerk *Pergamon* (1990) handelt es sich um den reinsten Vertreter von Raummusik, den ich komponiert habe.

Die Uraufführung der *Luosto-Symphonie* fand am 16. August 2003 statt; John Storgårds leitete das Finnische Radio-Symphonieorchester und das Lappländische Kammerorchester. In Lappland firmierte die Uraufführung als Großereignis; im Januar 2004 wurde das Werk vom Finnischen Fernsehen mit dem Preis „Vuoden valopilkku 2003“ („Lichtblick des Jahres 2003“) ausgezeichnet. Die Uraufführung war zugleich der Impuls für ein ganz neues finnisches Musikfestival, das jährliche LuostoClassic Festival, das jeweils kurz vor Mitte August stattfindet. Dieses Festival hat sich vorgenommen, die *Luosto-Symphonie* in lockerer Folge mit verschiedenen Orchestern aufzuführen.

© *Kalevi Aho 2008*

Die Sopranistin **Taina Piira** begann ihre Gesangsstudien 1981 und setzte sie an der Sibelius-Akademie als Schülerin von Jaakko Ryhänen fort; 1997 machte sie ihren Abschluß. Darüber hinaus hat sie an zahlreichen Meisterklassen teilgenommen. 1999 gab sie ihr erfolgreiches Debüt an der Finnischen Nationaloper, wo sie von 2000 bis 2003 als Solistin engagiert war; danach war sie zwei Jahre lang Solistin an der Frankfurter Oper. Derzeit arbeitet Taina Piira als freiberufliche Sängerin, die mit Rezitalen sowie in Kirchenkonzerten, Operetten und Opern zu hören ist. Außerdem hat sie regelmäßige Auftritte im Radio, im Fernsehen und als Solistin bei finnischen Orchestern; darüber hinaus genießt sie eine erfolgreiche internationale Karriere.

Der Tenor **Aki Alamikkotervo** studierte am Konservatorium Oulu, am Studio der Finnischen Nationaloper und bei Paolo Silveri in Italien; 1989 gewann er den Dritten Preis beim Timo Mustakallio-Wettbewerb. Alamikkotervo gab 1993 sein Debüt und wurde 1997 zum Opernsolisten des Jahres ernannt. Er tritt seit 1997 beim Savonlinna-Opernfestival auf und ist seit 1999 Solist an der Finnischen Nationaloper. Außerdem singt er regelmäßige solistische Partien in Oratorien und Passionen.

Das **Lahti Symphony Orchestra** (Sinfonia Lahti) hat sich unter der Leitung von Osmo Vänskä (Chefdirigent von 1988-2008) zu einem der angesehensten Orchester Europas entwickelt. Ab Herbst 2008 wird Jukka-Pekka Saraste Künstlerischer Berater des Ensembles sein, das seit 2000 in der aus Holz gebauten Sibelius-Halle (deren international gerühmte Akustik von Artec Consultants, New York, konzipiert wurde) residiert. Das Orchester hat zahlreiche herausragende CD-Projekte bei BIS vorgelegt, für die es mit zwei *Gramophone* Awards, dem Grand Prix du Disque der Académie Charles Cros, zwei Cannes Classical Awards und einem Midem Classical Award ausgezeichnet wurde. 2004 erhielt das Orchester eine Platin-Ehrung für seine CD „Sibelius – Music from Timo Koivusalo’s film“; daneben hat es mehrere Goldene Schallplatten erhalten, u.a. für die Einspielung der Originalfassung von Sibelius’ *Violin-*

koncert (1992) sowie für „Finnish Hymns“ (2001). Das Orchester hat bei zahlreichen Festivals gespielt (u.a. bei den BBC Proms in London und den Weißen Nächten in St. Petersburg) wie auch in Amsterdam, im Wiener Musikverein und in der Symphony Hall von Birmingham. Konzertreisen haben es nach Deutschland, Rußland, Spanien, Japan, China und in die USA geführt; im Jahr 2003 wurde die Aufführung von Sibelius' *Kullervo* von japanischen Musikkritikern zum besten klassischen Konzert des Jahres gewählt. Alljährlich im September veranstaltet das Lahti Symphony Orchestra in der Sibelius-Halle ein International Sibelius Festival.

Das 1972 gegründete **Lappländische Kammerorchester** steht seit dem Herbst 1996 unter der Leitung von John Storgårds. Das nördlichste Berufsorchester der Europäischen Gemeinschaft ist ein Regionalorchester mit Sitz in Rovaniemi, das in der Provinz Lappland sowie in ganz Finnland und der arktischen Region konzertiert. Es ist ein gefragter Gast bei Festivals wie Tampere Biennale, Viitasaari Time of Music, Kaustinen Chamber Music Week, North Norway Festival, Korsholm Music Festival sowie, natürlich, bei LuostoClassic, zu dessen steten Attraktionen es gehört. Außerdem ist es in der Konzertreihe Classics Series des Helsinki Philharmonic Orchestra aufgetreten. Das Lappländische Kammerorchester hat zahlreiche Werke von international bekannten Komponisten aller Epochen sowie von etlichen führenden zeitgenössischen Komponisten in Finnland erstaufgeführt. Die Finnische Rundfunkgesellschaft (YLE) TV 1 hat das Orchester und John Storgårds 1998 zum „Lichtblick des Jahres“ ernannt; der Rat der Künste in Lappland verlieh dem Orchester 2000 den regionalen Kunstpreis für Lappland. Für die Uraufführung von Aho's *Luosto-Symphonie* wurde es gemeinsam mit dem Finnischen Radio-Symphonieorchester 2003 erneut mit dem „Lichtblick des Jahres“ ausgezeichnet.

John Storgårds, einer der vielseitigsten und angesehensten finnischen Musiker seiner Generation, ist designierter Chefdirigent des Helsinki Philharmonic Orchestra ab der Spielzeit 2008/09 sowie seit 1996 (und weiterhin) Künstlerischer Leiter des Lappländischen Kammerorchesters. Im Jahr 2000 erhielt er für seine Arbeit mit dem Lappländischen Kammerorchester den Kulturpreis der Stadt und des Landkreises Rovaniemi. John Storgårds studierte Dirigieren bei Jorma Panula und Eri Klas; 2002 wurde er mit dem Finnischen Staatspreis für Musik ausgezeichnet. Zu den Orchestern, bei denen er regelmäßig zu Gast ist, gehören das BBC Symphony Orchestra (seit seinem BBC Proms-Debüts 2005), die Göteborger Symphoniker, das Finnische und das Schwedische Radio-Symphonieorchester, das Royal Stockholm Philharmonic Orchestra, das Dänische Nationalorchester, das Orchestra Nazionale della RAI Torino, das MDR Sinfonieorchester Leipzig und das Ensemble Intercontemporain. Darüber hinaus dirigiert er in Australien, Neuseeland, Japan und den USA. Storgårds ist auch als Geiger aktiv und hat zahlreiche Einspielungen als Solist, Kammermusiker und Dirigent vorgelegt; seine Aufnahmen haben etliche begeisterte Rezensionen und Auszeichnungen erhalten.

Kalevi Aho

L'un des compositeurs contemporains les plus en vue de la Finlande, Kalevi Aho est né à Forssa dans le sud de la Finlande le 9 mars 1949. Il entreprit ses études de violon dans sa ville natale à l'âge de 10 ans et ses premières compositions datent aussi de cette époque. A son entrée à l'université (1968), Aho étudia le violon et la composition à l'Académie Sibelius à Helsinki ; son professeur de composition était Einojuhani Rautavaara. Après avoir obtenu son diplôme de compositeur (1971), Aho poursuivit ses études à Berlin (1971-72) dans la classe de Boris Blacher à la Staatliche Hochschule für Musik und darstellende Kunst. De 1974 à 1988, il enseigna la musicologie à l'université d'Helsinki et, de 1988 à 1993, il fut professeur de composition à l'Académie Sibelius. Il travaille à Helsinki comme compositeur indépendant depuis l'automne 1993 et, en 1994, le gouvernement finlandais lui accorda une bourse de quinze ans.

Le gros du travail de Kalevi Aho consiste en œuvres orchestrales de grande envergure, de chambre et vocales : sa production compte quatre opéras (*Avain* [La clé ; 1977-78], *Hyönteiselämä* [Vie d'insectes ; 1985-87], *Salaisuuksien kirja* [Le livre des secrets ; 1998] et *Ennen kuin me kaikki olemme hukkuneet* [Avant que nous soyons tous noyés ; 1995/1999]), quatorze symphonies (1969-2007), trois symphonies de chambre pour orchestre à cordes, treize concertos, d'autre musique orchestrale et vocale et un grand nombre d'œuvres pour ensembles de chambre et instruments solos. La plus importante d'entre elles est l'achèvement du ballet inachevé *Pyörteitä* (Tourbillons) d'Uuno Klami : Aho a orchestré le premier acte du ballet et composé le troisième acte manquant sous le titre de concert de *Danses Symphoniques*. Aho est compositeur en résidence de l'Orchestre symphonique de Lahti depuis 1992.

Aho s'est taillé une réputation d'écrivain et de journaliste musical. En tout, la production littéraire de Kalevi Aho compte plus de 500 essais, présentations, articles et autres écrits. Il a occupé plusieurs postes importants dans la vie culturelle finlandaise et a reçu de nombreux prix internationaux et finlandais pour sa production.

Symphonie no 12 (*Symphonie Luosto*)

Ma *Symphonie no 12 (Symphonie Luosto)* est une œuvre exceptionnelle dans ma production symphonique car c'est de la musique spatiale, composée pour l'acoustique extérieure naturelle des pentes du mont Luosto dans le district de Sodankylä de la Laponie finlandaise. De la «salle de concert» du Luosto, l'une des plus belles du monde et formée pendant des millions d'années, la vue par beau temps s'étend à une centaine de kilomètres.

L'idée d'une œuvre orchestrale à jouer sur les pentes du Luosto ne vient pas de moi, mais plutôt d'une rencontre entre Martti Pura, maire de Sodankylä, et le chef de la Radio Olli Alho dans le nouvel hôtel de Luosto. Ils commencèrent à esquisser un plan selon lequel l'Orchestre symphonique de la Radio finlandaise viendrait donner un concert en quelque part à Luosto ; Pura suggéra que l'orchestre donne ce concert dans l'acoustique naturelle au pied de la montagne.

Un tel concert nécessitait une œuvre nouvelle et, un peu plus tard en hiver 2000, Pura me demanda si j'étais intéressé à composer une œuvre orchestrale pour l'Orchestre symphonique de la Radio finlandaise qui la jouerait en montagne. L'idée me sembla si excentrique que j'ai accepté sans plus d'histoires. En avril 2000, je suis allé pour la première fois voir la salle de concert que Pura avait suggérée mais il y avait encore tant de neige à Luosto que je n'ai pas pu juger de ses qualités acoustiques.

En septembre 2000, je fis un second voyage à Luosto, prenant avec moi plusieurs musiciens de Sodankylä qui jouèrent un choix d'instruments, de la flûte à bec à la trompette, de plusieurs places sur les versants. L'acoustique de la salle de concert dépassa mes espérances. Même le son de la flûte à bec portait bien et l'acoustique avait aussi une certaine réverbération même sur un flanc nu de colline. La salle est proche de la ligne des arbres et, parce que le terrain est plein de grosses pierres, les rochers dispersent le son dans diverses directions et produit des échos.

A cette phase, je n'avais pas d'autre intention que de composer une œuvre pour l'Orchestre symphonique de la Radio finlandaise. J'ai réfléchi un moment à poster

l'orchestre sur la pente et le public au sol mais une autre option me sembla ensuite plus naturelle : que l'orchestre joue au ras du sol et que le public soit assis sur la pente, admirant les vastes vues qui s'ouvrent à l'est.

A mon retour sur le train de nuit de Rovaniemi à Helsinki en septembre 2000, j'étais déjà en train d'ébaucher la structure fondamentale en quatre mouvements de l'œuvre.

Un peu plus tard, l'Orchestre de chambre de la Laponie eut vent du projet et, quand le chef John Storgårds (directeur artistique de l'Orchestre de chambre de la Laponie) fut engagé pour le concert, il suggéra immédiatement que son orchestre participe aussi à la création de l'œuvre. C'est ainsi que les dimensions du plan original furent agrandies.

Ne désirant pas fondre les orchestres mais bien les garder séparés l'un de l'autre, j'ai décidé que l'orchestre de chambre jouerait sur le mont, environ 65-70 mètres au-dessus de l'orchestre symphonique. De plus, dix musiciens furent extraits de l'orchestre principal pour jouer sur le versant autour et derrière le public. Les musiciens les plus éloignés – deux trompettistes – joueraient à environ 90 mètres du chef, sur le versant au-dessus de l'orchestre de chambre. Il était clair aussi dès le début que j'utiliserais deux solistes vocaux dans l'œuvre.

En même temps, j'ai décidé de composer l'œuvre de manière à ce qu'elle soit jouable ailleurs plutôt que juste à un endroit dans le monde entier. D'autres lieux d'exécution possibles sont par exemple des salles de concert et des églises avec des balcons sur les côtés et à l'arrière. En Finlande, l'œuvre a subséquentement été jouée à la salle de Tampere et à la salle Sibelius à Lahti où cet enregistrement a eu lieu.

J'ai réussi à entreprendre un travail sérieux sur la *Symphonie Luosto* en septembre 2002 et elle était finie en février 2003. Des parties de la symphonie (la fin du troisième mouvement et le début du quatrième) furent composées autour du nouvel an 2002-03 par un froid de loup (certains jours en-dessous de -30°C) dans la solitude d'une petite maison au pied de l'Orresokka, la montagne voisine du Luosto. Ma seule

compagnie pendant ce séjour de dix jours de composition fut un couple de geais sibériens qui cherchaient des miettes de pain sur les rampes du balcon de la maison. Pendant tout le travail de composition, j'ai gardé devant moi une carte topographique de Sodankylä sur laquelle j'avais marqué la position des orchestres et des musiciens sur le flanc de montagne.

Les quatre mouvements de la *Symphonie Luosto* tirent leur inspiration primaire des environs naturels et traditions de la Laponie. Le premier mouvement (*Les chamans*) est dominé par le martèlement hypnotique des tambours des chamans. Dans le second mouvement (*Noirceur d'hiver et solstice d'été*), la sonorité musicale couvre les ténèbres (la nuit polaire) en passant par la fin de l'hiver énormément brillante, à la chaude lumière qui ne s'éteint jamais (solstice d'été). Le troisième mouvement présente la soprano et le ténor dans une chanson de montagne ; des solos chantants de saxophone s'allient aux vocalises des chanteurs. L'œuvre atteint son sommet dans le quatrième mouvement avec un furieux orage de montagne.

L'exécution de la symphonie requiert de nombreux instruments de percussion spéciaux dont de larges tambours de chamans pour lesquels j'avais d'abord pensé utiliser les massifs tambours japonais *o-daiko* en forme de barils. Comme il aurait cependant été très onéreux de faire venir des tambours *o-daiko*, toutes les exécutions jusqu'ici ont eu recours à des grosses caisses pour représenter les tambours des chamans. Parmi les autres instruments qu'on entend se trouvent des cloches d'église orthodoxe, des machines à vent (éoliphones), des tambours à corde, des bâtons de pluie et le tambour d'océan.

Un autre aspect de « l'idée écologique » est que les instruments ne sont pas amplifiés au moyen de l'électricité même si la distance entre les musiciens les plus éloignés et le public est considérable. En composant la pièce, j'ai aussi pris en considération que l'exécution pourrait avoir lieu par temps venteux et, d'une manière, le murmure du vent est bâti dans le bruit de fond acoustique de l'œuvre.

De plus, en composant l'œuvre, j'ai dû tenir compte de la distance temporelle

entre les sons des musiciens éloignés de ceux des autres ; c'est pourquoi la pièce ne devait pas renfermer de passages rapides qui doivent sonner parfaitement ensemble. Surtout dans le premier mouvement, l'orchestre de chambre sert d'écho au grand orchestre – les sonorités puissantes de l'orchestre principal restent audibles, plus doucement, plus haut sur la montagne. Ensuite, l'orchestre de chambre apporte aussi sa contribution indépendante. De plus, les sons voyagent de haut en bas, de derrière le public à devant lui, ou d'un côté à l'autre. Les sons des tambours et des cuivres sur le flanc évoluent dans le sens des aiguilles d'une horloge ou à contresens autour du public.

En résumé, cette œuvre est ma symphonie la plus volumineuse en termes des forces requises (environ 120 musiciens) et de durée (une cinquantaine de minutes). Avec l'œuvre pour orchestre *Pergamon* (1990), c'est l'exemple de musique spatiale le plus pur que j'aie composé.

La création de l'œuvre eut lieu sur les pentes du Luosto le 16 août 2003 ; John Storgårds dirigeait l'Orchestre symphonique de la Radio finlandaise et l'Orchestre de chambre de la Laponie. En Laponie, la création fut considérée comme un grand événement et, en janvier 2004, la composition gagna le prix « Vuoden valopilkku 2003 » (environ « Lumière de l'an 2003 ») de la Télévision finlandaise. La création de l'œuvre fournit aussi l'impulsion à un nouveau festival de musique finlandais, le festival annuel LuostoClassic qui a lieu juste avant la mi-août. Ce festival se propose de jouer la *Symphonie Luosto* à quelques années d'intervalle, toujours avec des orchestres différents.

© **Kalevi Aho 2008**

La soprano **Taina Piira** entreprit ses études de chant en 1981, les continuant à l'Académie Sibelius dans la classe de Jaakko Ryhänen et obtenant son diplôme en 1997. Elle a aussi participé à de nombreux cours de maître. En 1999, elle fit des débuts couronnés de succès à l'Opéra National Finlandais où elle fut soliste (2000-03) avant de passer deux ans comme soliste à l'Opéra de Francfort. Taina Piira est maintenant engagée indépendamment pour des récitals, des concerts sacrés, de l'opérette et de l'opéra. Elle chante régulièrement à la radio et à la télévision ou comme soliste avec des orchestres finlandais et elle poursuit une belle carrière internationale.

Le ténor **Aki Alamikkotervo** a étudié au conservatoire d'Oulu et au Studio d'Opéra National Finlandais, ainsi qu'en Italie avec Paolo Silveri, gagnant le troisième prix du concours Timo Mustakallio en 1989. Alamikkotervo fit ses débuts en 1993 et fut nommé « Soliste d'opéra de l'année » en 1997. On l'entend au festival d'opéra de Savonlinna depuis 1997 et il est soliste à l'Opéra National Finlandais depuis 1999. Il chante régulièrement des rôles de soliste dans des oratorios et des passions.

Sous la direction d'Osmo Vänskä (chef principal de 1988 à 2008), l'**Orchestre symphonique de Lahti** (Sinfonia Lahti) est devenu l'un des plus remarquables de l'Europe. Le conseiller artistique à partir de l'automne 2008 est Jukka-Pekka Saraste. Depuis l'an 2000, l'orchestre a sa résidence à la salle Sibelius en bois (dont l'acoustique d'Artéc Consultants de New York est de renommée internationale). La formation a entrepris plusieurs grands projets d'enregistrements pour BIS, gagnant deux *Gramophone Awards*, le Grand Prix du Disque de l'Académie Charles Cros, deux « Prix Classique de Cannes » et un Midem Classical Award. En 2004, l'orchestre gagna un disque de platine pour son enregistrement « Sibelius – Music from Timo Koivusalo's film » ; il possède aussi plusieurs disques d'or dans sa collection, par exemple pour ses enregistrements de la version originale du *Concerto pour violon* (1992) de Sibelius et de « Finnish Hymns » (2001). L'ensemble a joué à de nombreux

festivals de musique dont les Proms de la BBC à Londres et le festival des Nuits Blanches à St-Petersbourg. Il s'est produit à Amsterdam, au Musikverein à Vienne et au Symphony Hall à Birmingham en plus d'avoir fait des tournées en Allemagne, Russie, Espagne, Chine, au Japon et aux Etats-Unis. En 2003, les critiques de musique japonais élurent l'exécution de *Kullervo* de Sibelius meilleur concert classique de l'année au Japon. Chaque septembre, l'Orchestre symphonique de Lahti organise un Festival international Sibelius à la salle Sibelius.

L'Orchestre de chambre de la Laponie fut fondé en 1972. John Storgårds en est directeur artistique depuis 1996. L'orchestre professionnel le plus au nord de l'Union Européenne, l'Orchestre de chambre de la Laponie est un orchestre régional dont le siège se trouve dans la ville de Rovaniemi ; il donne des concerts en Laponie ainsi que dans toute la région arctique et la Finlande. Il est souvent invité à des festivals dont la Biennale de Tampere, Viitasaari Time of Music, la Semaine de musique de chambre de Kaustinen, le festival de la Norvège du nord, le festival de musique de Korsholm et, évidemment, le LuostoClassic où il joue régulièrement. Il s'est aussi présenté aux Séries Classiques de l'Orchestre philharmonique d'Helsinki. Il a donné la création finlandaise d'œuvres de compositeurs de renommée internationale de toutes les époques et de plusieurs compositeurs contemporains en vue. La Compagnie de Diffusion Finlandaise (YLE) TV 1 nomma l'orchestre et John Storgårds « Vuoden valopilkku » en 1998 et le Conseil des Arts de la Laponie accorda à l'orchestre le prix régional des arts pour la Laponie en l'an 2000. L'orchestre gagna encore le prix « Vuoden valopilkku » en 2003 pour la création de la *Symphonie Luosto* de Kalevi Aho en collaboration avec l'Orchestre symphonique de la Radio finlandaise.

L'un des musiciens finlandais les plus éclectiques et respectés de sa génération, **John Storgårds** est chef principal de l'Orchestre philharmonique d'Helsinki depuis la saison 2008-09 tout en gardant son poste de directeur artistique de l'Orchestre de

chambre de la Laponie, poste qu'il occupe depuis 1996. En l'an 2000, John Storgårds a reçu le prix de la culture de la ville de Rovaniemi et du district rural de Rovaniemi pour son travail avec l'Orchestre de chambre de la Laponie. Il a étudié la direction avec Jorma Panula et Eri Klas, gagnant le Prix d'état finlandais de musique en 2002. Storgårds est régulièrement invité à travailler avec l'Orchestre symphonique de la BBC (depuis ses débuts aux Proms de la BBC en 2005), l'Orchestre symphonique de Gothenbourg, les orchestres symphoniques de la Radio finlandaise et suédoise, l'Orchestre philharmonique Royal de Stockholm, l'Orchestre symphonique national danois, l'Orchestra Nazionale della Rai à Turin, MDR Leipzig Orchestra et l'Ensemble Intercontemporain. Hors de l'Europe, Storgårds dirige en Australie, Nouvelle-Zélande, Japon et Etats-Unis. Actif aussi comme violoniste, Storgårds a fait de nombreux enregistrements comme soliste, chambriste et chef d'orchestre ; ses enregistrements ont gagné des prix et la faveur de la presse.

The music on this Hybrid SACD can be played back in Stereo (CD and SACD) as well as in 5.0 Surround sound (SACD).

Our surround sound recordings aim to reproduce the natural sound in a concert venue as faithfully as possible, using the newest technology. In order to do so, all five channels are recorded using the full frequency range, with no separate bass channel added: a so-called 5.0 configuration. If your sub-woofer is switched on, however, most systems will also automatically feed the bass signal coming from the other channels into it. In the case of systems with limited bass reproduction, this may be of benefit to your listening experience.

RECORDING DATA

Recorded in March 2007 at the Sibelius Hall, Lahti, Finland

Recording producer: Ingo Petry

Sound engineers: Jens Braun, Andreas Ruge

Digital editing: Matthias Spitzbarth

Recording equipment: Neumann microphones; StageteC Truematch microphone preamplifier and high resolution A/D converter; MADI optical cabling; Yamaha 02R96 digital mixer; Sequoia Workstation; Pyramix DSD Workstation; B&W Nautilus 802 loudspeakers; STAX headphones

Surround mix: Jens Braun, Ingo Petry

SACD authoring: Bastiaan Kuijt

Executive producers: Robert von Bahr, Robert Suff

BOOKLET AND GRAPHIC DESIGN

Cover text: © Kalevi Aho 2008

Translations: Andrew Barnett (English); Horst A. Scholz (German); Arlette Lemieux-Chené (French)

Front cover photograph: © Matti Kolho / SCANPIX

Photograph of John Storgårds: © Marco Borggreve

Typesetting, lay-out: Andrew Barnett, Compact Design Ltd, Saltdean, Brighton, England

BIS recordings can be ordered from our distributors worldwide.

If we have no representation in your country, please contact:

BIS Records AB, Stationsvägen 20, SE-184 50 Åkersberga, Sweden

Tel.: 08 (Int.+46 8) 54 41 02 30 Fax: 08 (Int.+46 8) 54 41 02 40

info@bis.se www.bis.se

BIS-SACD-1676 © & © 2008, BIS Records AB, Åkersberga.

BIS-SACD-1676

From the first performance of the *Luosto Symphony*, on the slopes of Mount Luosto in Finnish Lapland, on 16th August 2003. John Storgårds conducts the Finnish Radio Symphony Orchestra (foreground) and the Chamber Orchestra of Lapland (in the structure behind the audience up the slope).

Photo courtesy of the LuostoClassic festival.